

กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

ละครสะท้อนตัวเรา....กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

“ละครที่เขาเล่น อยากให้พ่อแม่พี่น้องเบิ่ง เบิ่งแล้วกะสิช่วยกันดูแลรักษาป่า บีให้ประวัติศาสตร์ป่าชุมชนเฮาซ้ารอย ” น้องกุก¹ ประธานกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ พูดเกริ่นนำก่อนเข้าสู่ฉากชีวิตจริงในอดีตอีกครั้ง...

ด้านหลังอาคารที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่ทำการขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) แต่บัดนี้ได้กลายเป็นศูนย์นิเวศน์ป่าชุมชนหนองเยาะและลานกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ เด็ก ๆ กำลังขะมักเขม้นซ้อมการแสดงละคร เรื่องประวัติศาสตร์ป่าชุมชนหนองเยาะ ซึ่งไม่ต้องมีสคริปต์ประกอบ เพียงแต่ช่วยกันทบทวนเรื่องราวของละคร และบทต่างๆ ของตัวละคร หลังจากนั้นจึงตกลงกันว่าคราวนี้ใครอยากจะทำแสดงเป็นบทอะไร แล้วคนที่เคยแสดงบทนั้นมาก่อนก็จะเป็นคนอธิบายเพิ่มเติมถ่ายทอดบทให้กับผู้แสดงใหม่ หลังจากเตรียมเรียบร้อยแล้ว น้องกุก พี่ใหญ่ในกลุ่มจึงทำหน้าที่เป็นผู้กำกับเริ่มให้น้องๆ แสดงกันระหว่างแสดงน้องๆ ทุกคนก็จะช่วยกันดูช่วยกันเสริมบทให้เพื่อนๆ กันอย่างสนุกสนาน บางครั้งคนที่เคยแสดงบทนั้นๆ มาก่อนก็จะมาแสดงสาธิตให้คนแสดงใหม่ดูด้วยเลยว่าต้องทำอะไร ส่วนน้องแอ้ว² ขอตัวออกไปซ้อมการแสดงละครไป หลังซักซ้อมกันพอเข้าที่เข้าทางแล้ว ภารกิจต่อไปคือ การออกไปเดินประชาสัมพันธ์รอบหมู่บ้านหนองเยาะซึ่งตั้งอยู่ติดกับป่าชุมชนหนองเยาะให้พ่อๆ แม่ๆ ลุงป้า น้าอา ในชุมชนได้มารับชมการแสดงละครของกลุ่มเยาวชนในคำคืนนี้ แล้วจึงแยกย้ายกันกลับบ้านไปอาบน้ำกินข้าว มาเจอกันอีกครั้งที่ศาลาหมู่บ้าน แต่หลังเย็นย่ำ เสียงฟ้าร้องคำรามดังมาแต่ไกล เม็ดฝนจึงเริ่มโปรยปรายหนักขึ้นเรื่อยๆ จนไม่มีที่ท่าว่าจะหยุดลงได้ จึงต้องเลื่อนการแสดงเป็นวันพรุ่งนี้ แม้จะมีความกังวลว่าช่วงพรุ่งนี้เช้าจะมีคนมาดูน้อยลงเพราะวิถีชีวิตส่วนใหญ่ของคนในชุมชนจะต้องออกไปทำงานในไร่ในนากันแต่เช้าตรู่เวลาค่าที่กลุ่มเยาวชนลือกไว้จึงต้องปรับเปลี่ยนกันไปตามสถานการณ์ แม้บางคนจะมีสีหน้าผิดหวังแต่ก็ต้องทำตามมติของเสียงส่วนใหญ่ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงของกลุ่มเยาวชน

หลังฝนตกเมื่อคืน เช้านี้อากาศจึงแจ่มใสปลอดโปร่ง แสงแดดยิ้มทักทายเด็กๆ ที่เร่งช่วยกันเตรียมเวที ขณะที่ผู้ใหญ่หลายคนเริ่มทยอยจูงมือเด็กเล็กมาร่วมดูละครนอกจอโทรทัศน์ที่บางบ้านยังคงเปิดส่งเสียงแว่วดังมาเป็นระยะ ในโลกยุคปัจจุบันการชักชวนทั้งเด็กและผู้ใหญ่มาทำกิจกรรมที่หลีกเลี่ยงเทคโนโลยีจึงไม่่ง่ายนัก แต่กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะยังคงตั้งใจรวมพลังเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนที่ไม่ต้องอาศัย

¹ นางสาวสมจิตร ทำทอง ประธานกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

² เด็กหญิงสุรียรัตน์ แก้วโกลก สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

เทคโนโลยีได้นัก มีเพียงชุดเครื่องเสียงที่พีโซติช่วยเตรียมและป่าวประกาศประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนบ้านหนองเยาะมารับชมการแสดงของกลุ่มเยาวชน ส่วนพีเก๋กำลังง่วนอยู่กับการแต่งหน้าให้กับน้องแอมนักแสดงละครใบ่มือสมัครเล่นที่เพิ่งดูการแสดงมาจากรายการโทรทัศน์ และอยากพัฒนาการแสดงใหม่ให้ทุกคนได้รับชม เป็นอีกก้าวของการพัฒนาการแสดงละครของกลุ่มเยาวชน พอใกล้ถึงเวลาเริ่มแสดงมีผู้ชมมาไม่มากนัก แต่ก็ได้กำลังใจจากเพื่อนๆ มูลนิธิออยสิกา ประเทศไทย ที่ทำโครงการป่าของเด็กในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ และพีเก๋ชวนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจะได้มีเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านทรัพยากรป่าร่วมกัน แม้การแสดงละครเร่ในครั้งนี้จะไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้หนัก แต่เด็กๆ ก็ตั้งใจแสดงกันอย่างเต็มที่เพื่อบอกเล่าเรื่องราวการต่อสู้ของชุมชนในการดูแลรักษาป่าชุมชนหนองเยาะผืนนี้เอาไว้ ละครเปิดฉากด้วยความขัดแย้งของชาวบ้านสองกลุ่มที่กลุ่มหนึ่งเห็นด้วยกับการปลูกสวนป่ายูคาลิปตัสเพราะทำให้ชาวบ้านมีอาชีพรับจ้างปลูกป่า และอีกกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยเพราะเล็งเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการปลูกไม้ต่างถิ่นโตเร็วนี้ ไม่นานผลกระทบก็เกิดขึ้นตามการเจริญเติบโตของต้นยูคาลิปตัส

หมู่บ้านตามผืนป่าที่เคยมีให้วัวของชาวบ้านได้เข้าไปกินก็เริ่มลดลง รวมทั้งมีการจำกัดเขตไม่ให้วัวเข้าไปหากินในพื้นที่สวนป่า และที่สำคัญความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้านเริ่มหายไป “เป็นหยิ่งโหดละพี่น้อง เขาปลูกป่ายูคาลิปตัสเห็ดกอบมี หน่อไม้กอบเกิด มดแดงกอบ บ่มมาอยู่อาศัยแล้วหมูเขาจะเลือกเอาป่าอันใด” ชาวบ้านกลุ่มแรกที่เคยหลงผิดเห็นด้วยกับการปลูกยูคาลิปตัส จึงกลับมา รวมกลุ่มเพื่อช่วยกันต่อต้านการปลูกสวนป่าของออป. ทวงคืนความอุดมสมบูรณ์ของอาหารจากป่าและสิทธิใน

การใช้ประโยชน์ของชุมชนกลับคืนมา หลังจากความพยายามของชาวบ้านสัมฤทธิ์ผล ในฉากสุดท้ายของละครเราจะได้เห็นเด็กๆ แสดงเป็นต้นกล้าที่กำลังจะเติบโตจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านที่ช่วยกันปลูกฟื้นฟูพื้นที่ป่าของชุมชนกลับคืนมา พร้อมกับเสียงสายฝนที่เริ่มโปรยปรายให้เหล่าต้นกล้าได้เติบโต แม้ละครจะแสดงเพียงช่วงเวลาสั้นๆ แต่การแสดงอย่างมุ่งมั่นตั้งใจของเด็กๆ ก็ได้สะท้อนเรื่องราวการต่อสู้ของชุมชนที่ผ่านมาอย่างแจ่มชัด และไม่ให้เรื่องราวนี้เป็นเพียงตัวหนังสือในหน้าประวัติศาสตร์ หรือกลายเป็นเพียงความทรงจำของคนรุ่นเก่า แต่การต่อสู้ครั้งนี้ได้ซึมซับไปยังเด็กๆ ลูกหลานอีกด้วย ส่วนการแสดงละครใบ้ของน้องแอมที่ต้องแสดงกันถึงสองรอบ เพราะในรอบแรกหลายคนดูไม่ค่อยเข้าใจนัก เนื่องจากการแสดงลักษณะนี้อาจจะแตกต่างไปจากละครทั่วไปที่ทุกคนเคยรับชมกัน การแสดงในรอบที่สอง ทั้งคนดูและคนแสดงจึงตั้งใจดูตั้งใจแสดงไม่แพ้กัน จากนั้นผู้ชมจึงได้เห็นฝูงนกมากมาย ต้นไม้ใหญ่ในป่า กล้วยหวีใหญ่ที่น้องแอมเด็ดมากินอย่างเอร็ดอร่อย และลูกโป่งใบยักษ์ที่มีขนาดเท่าโต สีสน้อยๆ ไร่นักขึ้นอยู่กับจินตนาการของผู้ชมแต่ละคน เพราะหน้าที่ของนักแสดงเพียงแต่ทำท่าทางและสีหน้ากระตุ้นเปิดจินตนาการ

3 นายสมชาย อนุรัตน์ เจ้าหน้าที่สมาคมป่าชุมชนอีสาน และพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

4 นางสาวเกษณี ช่อรัมย์ เจ้าหน้าที่สมาคมป่าชุมชนอีสาน และพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

เสียงปรบมือพร้อมกับเด็กเล็กๆ ที่มาดูเริ่มเลียนแบบท่าทางการแสดงจากน้องแอมวี่ไปด้วย จึงได้โอกาส ประชาสัมพันธ์ขยายสมาชิกกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะว่าถ้าสนใจก็มาร่วมกิจกรรมกันได้ต่อไป การแสดงในวันนี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมละครเร่ของกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะที่จะตระเวนสัญจรไปตามชุมชน ต่าง ๆ รอบป่าชุมชนหนองเยาะ

กว่าจะเป็นป่าชุมชนหนองเยาะ

ป่าชุมชนหนองเยาะ ถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวน แห่งชาติฝั่งซ้ายห้วยสำราญและป่าสงวนแห่งชาติฝั่งขวาห้วย เสน มีพื้นที่ครอบคลุม 8 หมู่บ้าน 2 ตำบล คือ ตำบลตาตง และ ตำบลพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นป่าธรรมชาติ ประเภทป่าเบญจพรรณที่อุดมสมบูรณ์มีพรรณไม้และสัตว์ป่า นานาชนิด ชุมชนโดยรอบได้ใช้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหาร แหล่งไม้ใช้สอย และทำเลเลี้ยงสัตว์ แต่หลังจากการให้สัมปทาน ตัดไม้เพื่อทำไม้หมอนรถไฟ ป่าหมดลงอย่างรวดเร็ว ป่าหนอง เยาะที่เคยเขียวชอุ่มกลายเป็นป่าเสื่อมโทรม จากพื้นที่ป่า 90,000 ไร่ในปี.ศ. 2522 เหลืออยู่เพียงประมาณ 1,500 ไร่ ในปัจจุบัน โดยหลังจากป่าธรรมชาติถูกทำลายลงด้วยการสัมปทานป่า องค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ก็เริ่มเข้ามาฟื้นฟูป่าด้วยการ

ปลูกสร้างสวนป่า ตั้งแต่ปี.ศ. 2522 ไม้ส่วนใหญ่ที่ปลูกได้แก่ ยูคาลิปตัส กระถินณรงค์ และเลียน ชาวบ้านรู้ เพียงว่าเป็นไม้โตเร็วทางการให้ช่วยกันปลูก ช่วยกันดูแล แต่เมื่อต้นยูคาลิปตัสเริ่มเติบโต พืชพันธุ์ชั้นล่าง พวกหญ้าต่าง ๆ กลับไม่เจริญงอกงามดั้งเดิม วัชที่เคยปล่อยเข้าไปกินหญ้าก็ไม่มีอาหาร เกิดต่าง ๆ ที่เคยอุดม สมบูรณ์ก็ลดลง ไม้ต่างถิ่นได้เริ่มทำให้พืชอาหารของชุมชนหายไป ชาวบ้านจึงเริ่มรวมตัวกันที่จะหยุดยั้งและ ต่อต้านการฟื้นฟูป่าด้วยยูคาลิปตัส “ชาวบ้านจึงรวมตัวกัน เราต่อสู้เพื่อให้ได้ป่ากลับมา ไปชุมนุมหน้าทำเนียบ ถึง 99 วันก็ทำกันมาแล้ว เพราะป่าคือแหล่งหาอยู่หากินของชาวบ้าน ถ้าไม่มีป่าชาวบ้านจะอยู่อย่างไร” พ่อ สะอาด⁵ กล่าวด้วยสีหน้าและแววตาที่บ่งบอกถึงความทุกข์ยากของคนรุ่นก่อนและความพยายามมุ่งมั่นต่อสู้ เพื่อเรียกร้องสิทธิในการดูแลรักษาป่าตามวิถีทางของชุมชน การรวมตัวของพี่น้องชาวบ้านสัมฤทธิ์ผลเมื่อ รัฐบาลมีมติเห็นชอบให้ยุติการดำเนินงานของสวนป่าของออป. และฟื้นฟูเป็นป่าธรรมชาติ ชุมชนจึงได้รับสิทธิ ในการจัดการป่าในรูปแบบของป่าชุมชนคืนมาในปี.ศ. 2540 เป็นต้นมา หรือกว่า 18 ปีของการต่อสู้ของ ชุมชนเพื่อให้ได้ป่ากลับมา และส่งต่อให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ช่วยกันดูแลรักษาสืบไป

5 นายสะอาด กุลชาติ ประธานเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะ และที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

จากค่ายสิ่งแวดล้อมสู่โรงเพาะรักษา

กว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะนั้น เริ่มต้นจากเสียงสะท้อนจากแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะที่อยากจะให้มีคนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นตัวตายตัวแทนในการทำงานป่าชุมชน เพราะหลายคนก็อายุเพิ่มมากขึ้น ภาระต่างๆ ก็เพิ่มตามไปด้วย การจะออกไปประชุมหรือร่วมกิจกรรมนอกชุมชนก็ไม่สะดวกเหมือนเคย ทางสมาคมป่าชุมชนอีสานซึ่งเริ่มเข้ามาทำงานกับเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะอยู่แล้วตั้งแต่ช่วงเริ่มจัดการป่าชุมชนจึงลงมาทำงานหนุนเสริมประเด็นเด็กและเยาวชนด้วย ในปีพ.ศ. 2548 พี่โชติ ได้เข้ามาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ประจำในพื้นที่ป่าชุมชนหนองเยาะ จึงชวนเด็ก ๆ ที่รวมตัวกันไว้บ้างแล้วจากการทำกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนตำบลของทางอบต. มาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อกระตุ้นเรื่องงานเยาวชนในพื้นที่ โดยจัดค่ายเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมเรียนรู้ป่าชุมชนหนองเยาะ นับเป็นกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ รุ่นแรก มีเด็ก ๆ เข้าร่วมประมาณ 20-30 คน หลังจากค่ายก็ได้เด็ก ๆ หลายคนมาช่วยงาน ช่วยทำเรื่องการพัฒนาศูนย์นิเวศน์ป่าชุมชนหนองเยาะที่ปรับปรุงจากอาคารที่ทำการเดิมของอบต. หลังจากชาวบ้านต่อต้านการฟื้นฟูป่าของอบต. ได้สำเร็จ กลุ่มเยาวชนได้เป็นแรงงานหลักที่ช่วยดูแลรักษาและอยู่ประจำศูนย์ฯ ด้วยในช่วงนั้น แต่ปีต่อมาเด็ก ๆ แกนนำรุ่นนี้ก็ต้องออกไปเรียนต่อนอกชุมชนทำให้สมาชิกที่เหลือกระจัดกระจายกันไป ประกอบกับช่วงนั้นยังไม่มีกิจกรรมเยาวชนอื่น ๆ นอกจากค่ายและการดูแลศูนย์ฯ จึงทำให้การรวมตัวของกลุ่มเยาวชนยังไม่ต่อเนื่องเป็นกลุ่มก้อน

ต่อมาในปีพ.ศ. 2549 – 2550 เครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะได้วางแผนการจัดการป่าชุมชนหนองเยาะ โดยหนึ่งในนั้นมีแผนการฟื้นฟูป่าด้วย กลุ่มเยาวชนจึงได้มีส่วนร่วมทำภารกิจนี้โดยแกนนำกลุ่มเยาวชนคือ น้องสัน ซึ่งอยู่ต่างชุมชนแต่เคยมาร่วมกิจกรรมค่ายด้วยได้เข้ามาอาสาเป็นแกนนำของกลุ่ม ถือเป็นรุ่นที่ 2 ของกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ ได้ชักชวนเด็ก ๆ ในชุมชนอยากฟื้นฟูโรงเรียนเพาะชำที่เคยอยู่ในบริเวณที่ทำการอบต.เดิม ซึ่งได้พัฒนาเป็นศูนย์นิเวศน์ป่าชุมชนหนองเยาะแล้วนั้นให้ใช้งานได้อีกครั้งหนึ่ง ให้เป็นโรงเรียนเพาะชำต้นไม้พื้นถิ่นสำหรับปลูกป่า โดยกลุ่มเยาวชนจะช่วยกันไปเก็บเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าจากในป่าชุมชนหนองเยาะมาเพาะกัน เพื่อใช้ฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมในเขตป่าชุมชนหนองเยาะให้ดีขึ้นและแจกจ่ายชาวบ้านเพื่อใช้สอยด้วย น้องสันและกลุ่มน้อง ๆ พยายามจะใช้กล้าไม้เหล่านี้เป็นตัวผสมความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน และกลุ่มเยาวชน ด้วยกิจกรรมการปลูกป่าตามวันสำคัญต่างๆ ร่วมกับการช่วยกลุ่มผู้ใหญ่ดูแลรักษาป่า เพราะขณะที่ไปเก็บเมล็ดพันธุ์ เตรียมพื้นที่ปลูกและดูแลหลังการปลูกนั้นถือเป็นการช่วยลดภาระสวนสัตว์ส่งดูแลรักษาป่าไปด้วย โดยมีพี่โชติเป็นพี่เลี้ยงคอยหนุนช่วยทั้งประสานงานและเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และในปีพ.ศ. 2551 จึงได้เพิ่มกิจกรรมสำรวจพันธุ์ไม้ในป่าชุมชนขยายผลจากการทำโรงเพาะชำ เพื่อสำรวจแม่ไม้ใหญ่ที่เหมาะสมในการกระจายพันธุ์ ร่วมกับการจัดค่ายเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมซึ่งทำมาเป็นประจำทุกปี แต่แกนนำรุ่นสองก็ต้องออกไปเรียนต่อนอกชุมชนอีก ความท้าทายใหม่จึงเกิดขึ้นกับพี่เลี้ยงกลุ่ม อย่างพี่โชติ พี่เก้ และแกนนำชุมชนว่าจะทำอย่างไรกับปัญหาการขาดแกนนำกลุ่มเยาวชน บทเรียนจากการพัฒนากลุ่มเยาวชนในสองรุ่นที่ผ่านมาทำให้ได้บทสรุปที่จะทำงานต่อไปกับกลุ่มเยาวชนที่มีอายุน้อยลงเพื่อจะได้พัฒนาการเรียนรู้ออกมาอย่างต่อเนื่อง “เปลี่ยนมาทำกับกลุ่มเยาวชนที่เล็กลง เพราะที่ผ่านมาเคยทำกับเด็กโต 17-21 ปี เป็นช่วงที่เปลี่ยนผ่านเร็วมาก อายุการใช้งานน้อย แต่หากเป็นเด็ก ๆ ประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย จะอยู่ในชุมชนนานกว่า”

ละคร...สู่การสรรค์สร้างกิจกรรม

จากความพยายามของพีเก้ที่เข้ามาทำงาน เป็นพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ ซึ่งอยากจะทำให้กลุ่มเยาวชนได้มีกิจกรรมใหม่ๆ ทำร่วมกัน ทั้งยังได้รับรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของป่าชุมชนหนองเยาะที่ผ่านการต่อสู้มาอย่างยาวนานและมีความน่าสนใจในตัว พีเก้ซึ่งเคยทำงานกับกลุ่มเยาวชนรักป่าโนนใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้กระบวนการละคร จึงหวังว่ากลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะจะได้พัฒนาทักษะการแสดงออก และเรียนรู้ชุมชนของตนเองผ่านกระบวนการละคร

“พยายามหาเครื่องมือใหม่ๆ มาทำงานกับน้องๆ ทุกปีก็จะจัดค่ายเยาวชนกับสิ่งแวดล้อม การสำรวจป่า ก็ได้เรียนรู้กันระดับหนึ่ง แต่กระบวนการละครเป็นการพัฒนาศักยภาพของเด็กๆ ด้วย เพราะหากเด็กๆ ได้เรียนรู้แล้ว แต่ถ้าไม่ถูกนำเสนอก็ไม่ได้พัฒนาการเรียนรู้ต่อ ก็เลยใช้กระบวนการละครจะได้สื่อสารกับคนข้างนอกด้วย” พีเก้ ซึ่งรับผิดชอบโดยตรงในประเด็นเด็กและเยาวชนของสมาคมป่าชุมชนอีสานเป็นอีกคนหนึ่งเข้ามาหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะตั้งแต่ปีพ.ศ.2551 เมื่อทั้งแกนนำชุมชนและกลุ่มเยาวชนก็ต่างเห็นด้วยกับกิจกรรมการแสดงละคร พีเก้จึงได้ชักชวนทีมวิทยากรกระบวนการละครที่รู้จักมาช่วยฝึกอบรมให้กับเด็กๆ สมาชิกกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหลัก ฝึกทักษะการใช้เสียง การใช้ร่างกาย เช่น การยืน การเดิน ฝึกสมาธิ ฝึกการแสดงท่าทางอารมณ์ และคิดบทละครกันอยู่ 1 ปีเต็ม ในปีพ.ศ. 2552 จึงได้นักแสดงหลักมาประมาณ 10 คน ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ ก็จะได้เรียนรู้การแสดงละครจากนักแสดงหลักกลุ่มนี้ จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าทำไมเด็กๆ จึงฝึกซ้อมการแสดงกันได้โดยไม่ต้องใช้สคริปต์ประกอบ เพราะผ่านการฝึกฝนและฝึกซ้อมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง

และแล้วโอกาสในการแสดงฝีมือก็มาถึง เมื่อกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะได้รับเชิญให้ไปร่วมแสดงละครในงาน "ปฏิรูปสื่อ..ประชาชน..สู่..ปฏิรูปประเทศไทย" วันที่ 9-10 กรกฎาคม 2553 ณ Gallery 02, Bangkok Code โดยนำเสนอละครเรื่องประวัติศาสตร์ป่าชุมชนหนองเยาะ สร้างความภาคภูมิใจและเสริมความมั่นใจของกลุ่มเยาวชนในการช่วยเป็นเสียงสะท้อนอดีตการต่อสู้เพื่อป่าชุมชนของผู้ใหญ่ นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังได้มีโอกาสไปแสดงตามงานต่างๆ อีกหลายงานจนบางช่วงเรียนไม่ทันเพื่อนต้องให้เพื่อนที่ไม่ได้ไปช่วยสอนทบทวนเพิ่มเติมให้ แต่เมื่อออกไปข้างนอกแล้วก็ไม่ลืมจัดกิจกรรมละครเร่สัญจรไปตามหมู่บ้านต่างๆ รอบป่าชุมชนหนองเยาะอีกด้วย ตามโอกาสและช่วงเวลาที่เหมาะสม ดังเช่นการจัดกิจกรรมละครเร่ ในวันที่ 22-23 เมษายน 2554 ที่ผ่านมานี้ ณ ศาลาหมู่บ้านหนองเยาะ ไม่ไกลไม่ไกลจากสถานที่จริงในอดีตนัก

เรียนรู้ร่วมกัน ... ชุมชนพึ่งตนเอง..... สู่ออมทรัพย์วันละบาท

ในช่วงปีพ.ศ. 2552 นี้เองทางพีโซติ ได้พัฒนากลุ่มชุมชนพึ่งตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรไอเฟอร์-ประเทศไทย จึงชักชวนกลุ่มเยาวชนเข้ามาเรียนรู้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกกลุ่มชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กๆ นั่นเอง ทั้งการทำผ้าผ้ามัดย้อมโดยใช้สีจากธรรมชาติ การทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า ยาต้มสมุนไพร และกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเด็ก ๆ มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยบันทึกข้อมูลของสมาชิกกลุ่มชุมชนพึ่งตนเอง โดยมีน้องกุกคอยช่วยจดบันทึกและเป็นเลขานุการของกลุ่มชุมชนพึ่งตนเอง จากประสบการณ์ดังกล่าวแกนนำกลุ่มเยาวชนจึงนำเรื่องออมทรัพย์มาปรับใช้กับกลุ่มเยาวชนโดยทำกิจกรรมออมเงินวันละบาท โดยมีน้องฝน รับอาสาทำหน้าที่เป็นผู้ทำบัญชีรับฝากเพื่อนำเงินที่ได้ไว้ใช้ทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน เริ่มออมกันตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2553 ที่ผ่านมามีสมาชิกกลุ่มเยาวชนที่ออมเงินกันประมาณ 30 คน ซึ่งยอดเงินตอนนี้ยังมีไม่มาก เนื่องจากบางครั้งก็ไม่ได้นำเงินไปฝาก และยังไม่มีการเก็บยอดเงินในการฝากที่ชัดเจนกัน จึงทำให้บางคนนำเงินไปฝากบ้างไม่ไปฝากบ้าง แต่หลายคนก็เริ่มได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนวันละบาท โดยยืมไปซื้ออุปกรณ์การเรียนกัน และหลังจากนี้คงมีโอกาสได้พูดคุยกันเพื่อให้กองทุนวันละบาทเติบโตเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนกว่านี้

เส้นทางศึกษารวมชาติป่าชุมชนหนองเยาะ ตามรอยผู้ใหญ่

เด็กๆ ในรุ่นที่ 3 มีกิจกรรมทำกันอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่การแสดงละคร ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชุมชนพึ่งตนเอง และล่าสุดคือกิจกรรมเส้นทางศึกษารวมชาติที่เริ่มทำกันในปีพ.ศ. 2553 ซึ่งเกิดจากความต้องการของเครือข่ายป่าชุมชนและชาวบ้านที่อยากพัฒนา

ทำแหล่งเรียนรู้ เพราะป่าชุมชนหนองเยาะมีทรัพยากรหลายอย่าง อีกทั้งเครือข่ายฯ ได้ร่วมกันดูแลจัดการมามากกว่า 10 ปีแล้ว ทางพีโซติ พี่เก้ และสมาคมป่าชุมชนอีสานซึ่งเป็นพี่เลี้ยงของเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะ จึงพาชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเด็กกรักป่า จังหวัดสุรินทร์ เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ป่าชุมชนหนองเยาะ หลังจากไปดูงานจึงได้รูปแบบที่จะกลับมาทำเส้นทางศึกษารวมชาติ โดยทำเป็นฐานการเรียนรู้ตามเส้นทางตามบริบทของป่าชุมชนหนองเยาะ นอกจากได้รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แล้ว เด็กๆ ยังได้กำลังใจที่จะกลับมาดูแลรักษาป่าหนองเยาะของตนเองอีกด้วย ทางพีโซติและแกนนำเครือข่ายฯ จึงเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชนและก็ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ Redbull Spirit ในส่วนของงบประมาณต่างๆ ซึ่งก่อนจะมาเป็นเส้นทางศึกษารวมชาติได้นั้น กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ ได้ช่วยกันสำรวจเส้นทางที่เหมาะสมร่วมกับแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะ และรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจเพื่อนำมาทำเป็นฐานการเรียนรู้ตามเส้นทางศึกษารวมชาติ ส่วนป้ายสื่อความหมายในแต่ละฐานการ

เรียนรู้ เด็กๆ เป็นผู้ช่วยกันเขียน ช่วยกันวาดแต่งเติมให้สวยงามตามจินตนาการ และได้แรงจากพี่ๆ อาสาสมัครโครงการ Redbull Spirit มาช่วยติดตั้งป้ายตามฐานการเรียนรู้ต่างๆ กว่าจะเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เด็กๆ ในกลุ่มต่างได้เรียนรู้ป่าชุมชนของตนเองอย่างใกล้ชิดตั้งแต่การเดินทางสำรวจเส้นทาง รวบรวมข้อมูล จนถึงการจัดทำป้ายสื่อความหมาย เรียกได้ว่าได้เรียนรู้พร้อมลงมือปฏิบัติการไปด้วยในตัว จึงได้เวลาถ่ายทอดสู่ห้องๆ ในรุ่นต่อๆ ไป ค่ายเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมในปีนี้ (ปีพ.ศ. 2554) จึงได้พาน้องๆ ในโรงเรียนใกล้เคียงป่าชุมชนหนองเยาะมาเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งคราวนี้หลายคนได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงค่ายเป็นครั้งแรก และเป็นปีแรกของกิจกรรมค่ายที่ได้เดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่พวกเขาช่วยกันทำ แม้การเดินทางนี้จะเป็นการเดินทางตามรอยทางป่าชุมชนที่ผู้ใหญ่ได้ช่วยกันดูแลรักษามาแต่จากนี้ไปบนทางสายนี้จะมีรอยเท้าเล็กๆ ของเด็กๆ กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ เติบโตเคียงข้างไปกับป่าชุมชนผืนนี้

ผลพวงจากประสบการณ์การปฏิบัติ...การเรียนรู้.....สู่การพัฒนาตัวตนเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ มีสมาชิกกว่า 32 คน ส่วนใหญ่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งยังมีน้องเล็กๆ อีกหลายคนเพราะพี่ๆ ต้องพามาด้วยเนื่องจากพ่อแม่ต้องออกไปทำไร่นา หากไม่พามาด้วยก็จะไม่ได้มาทำกิจกรรมกับกลุ่ม เพราะหลายครั้งที่สมาชิกหลายคนไม่ได้มาทำกิจกรรมเนื่องจากต้องเลี้ยงน้องที่บ้าน ทางออกจากการพูดคุยร่วมกันจึงเกิดขึ้น คือใช้ศูนย์นิเวศน์ป่าชุมชนหนองเยาะจุดรวมพลของกลุ่มเยาวชน เป็นเนอสเซอร์รี่ชั่วคราวขึ้นมา หลายคนจึงได้มาทำกิจกรรมร่วมกันอีกครั้งโดยมีน้องกุก เป็นแกนนำหลักของกลุ่มเยาวชน การรวมตัวของกลุ่มมาจากสมาชิกเยาวชนใน 2 หมู่บ้านเป็นหลัก คือ บ้านขุนนางพอกและบ้านหนองเยาะ มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้และเข้าใจความเป็นมาของชุมชนตนเอง พัฒนาศักยภาพของตนเอง ผ่านกระบวนการต่างๆ ได้แก่ ละคร เกมส์ ศิลปะ เป็นต้น กิจกรรมสำคัญของกลุ่มที่ผ่านมาจึงเป็น การแสดงละครเร่ การทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และค่ายเยาวชนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งห้องๆ ในรุ่นที่ 3 นี้ได้พัฒนาจากการเป็นลูกค่ายที่พี่ๆ จากสมาคมป่าชุมชนอีสานมาจัดกิจกรรมแต่ละปีร่วมกัน เป็นพี่เลี้ยงค่ายให้กับน้องๆ ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนรอบป่าชุมชนหนองเยาะเข้ามาเรียนรู้ป่าชุมชนหนองเยาะตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ได้จัดทำไว้

การทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนได้รับการหนุนเสริมและสนับสนุนจากสมาคมป่าชุมชนอีสานที่เข้ามาทำงานกับกลุ่มผู้ใหญ่และเล็งเห็นความสำคัญของเยาวชนลูกหลานที่จะเป็นกำลังสำคัญในการดูแลจัดการป่าชุมชนหนองเยาะผืนนี้ต่อไป รวมทั้งการสนับสนุนจากชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนหนองเยาะ พ่อสะอาด กุลชาติและแกนนำผู้ใหญ่หลายคนในชุมชนยินดีให้ความร่วมมือและมาเป็นกำลังใจให้เยาวชนทุกครั้งที่มีกิจกรรม และเต็มใจบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของป่าชุมชนหนองเยาะให้กับลูกหลาน บางครั้งได้ดูแลละครที่เยาวชนลูกหลานเล่นยังอดเสียตายน่ามันสิ้นกันไป หากเทียบกับช่วงเวลาของความทุกข์ยากกว่าจะได้ดูแลจัดการป่าชุมชนโดยชุมชนเองเช่นทุกวันนี้

เด็กๆ ได้สะท้อนว่ามีความกล้าที่จะคิด กล้าที่จะพูด กล้าที่จะทำมากขึ้น รู้จักดูแลตัวเอง ดูแลคนอื่น มีระเบียบวินัยและความอดทนมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมละคร เพราะต้องร่วมกันแสดงหลายคน ช่วงที่

ฝึกซ้อมจึงต้องมาให้ตรงเวลา เป็นการฝึกความมีระเบียบวินัยไปในตัว ทำให้กลุ่มเยาวชนมีคุณค่ามากขึ้น เพราะได้ทำประโยชน์ให้ธรรมชาติ ผ่านการแสดงละคร และละครยังเป็นเครื่องมือในการเบิกทางให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรของป่าชุมชนหนองเยาะ

กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ ในวันนี้ได้เดินทางมาถึงรุ่นที่ 3 โดยมีน้องกุก น้องฝน น้องแอม เป็นแกนนำผู้ใหญ่ของกลุ่ม แม้ที่ผ่านมามีการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนในรุ่นที่ 1 และ 2 จะไม่ต่อเนื่องเพราะแกนนำจะต้องออกไปเรียนต่อนอกชุมชนจนทำให้ขาดความต่อเนื่องกันไปในแต่ละรุ่น และต้องมาเริ่มหาแกนนำกันใหม่ในแต่ละรุ่น แต่สมาชิกนั้นยังคงเป็นเด็ก ๆ กลุ่มเดิมซึ่งกำลังเติบโตขึ้นตามช่วงวัยหลายคนมาร่วมกิจกรรมตั้งแต่อยู่ชั้นประถมศึกษาจนตอนนี้ขึ้นมาเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว และกำลังจะเป็นแกนนำของกลุ่มในรุ่นต่อไป ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะคือ ความต่อเนื่องของการเข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชนของทั้งพี่โชติ และพี่เกจากสมาคมป่าชุมชนอีสาน เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะได้ขับเคลื่อนทำกิจกรรมกันมาอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ตลอดเวลา เช่นการพัฒนาของกลุ่มเยาวชนในรุ่นที่ 3 ซึ่งได้พยายามหากิจกรรมให้เด็ก ๆ ได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องทั้งละคร การทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การออมเงินวันละบาท อีกทั้งปัจจัยความสำเร็จอีกประการคือแกนนำชุมชนให้ความสำคัญและสนับสนุนการทำกิจกรรมของเยาวชน มาร่วมกิจกรรมและเป็นกำลังใจให้เด็ก ๆ ทั้งการแสดงละคร การพาเดินสำรวจป่า ทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมละครที่เริ่มทำกันมากกว่า 3 ปีแล้วนั้นเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชน ทำให้ชุมชนได้ตระหนักและรับรู้ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนร่วมกัน รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน และได้เห็นความสุขของชุมชนและทรัพยากรป่าที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ยังได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์และจิตวิญญาณของชุมชนสู่กลุ่มเยาวชนและสมาชิกของชุมชน กิจกรรมละครจึงเป็นเสียงสะท้อนพลังของเด็ก ๆ ในการช่วยดูแลรักษาป่าในอีกรูปแบบหนึ่ง เมื่อผู้ใหญ่ในชุมชนได้ให้โอกาสเด็ก ๆ ได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และได้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์กับผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่อง การปลูกฝังความรักความผูกพันกับผืนป่าก็จะเติบโตไปพร้อม ๆ กับเด็ก ๆ ที่กำลังเติบโตตามช่วงวัย การช่วยเติมกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามช่วงวัยจึงเป็นภารกิจที่ทั้งพี่เก พี่โชติ และแกนนำชุมชนช่วยกันดูแลอย่างใกล้ชิด ด้วยความหวังว่าเมื่อเด็ก ๆ ได้เรียนรู้ชุมชนของตนเองแล้วเขาจะมีภูมิคุ้มกันที่จะออกไปเผชิญกับโลกภายนอก และเมื่อถึงจุดหนึ่งของชีวิตเขาจะหันกลับมายังบ้านเกิดและเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนผืนนี้ต่อไป

เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จของกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

- ประสบการณ์และประวัติศาสตร์ร่วมกันของชุมชนที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน ที่ชุมชนต้องผ่านร้อนผ่านหนาวร่วมทุกข์ร่วมสุขในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิทธิของตน ซึ่งทำให้แกนนำชุมชนเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวและการสานต่องานของคนรุ่นต่อไป
- ชุมชนได้พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นชุมชนช่วยกันดูแลรักษา ซึ่งทำให้เยาวชนได้สัมผัสอย่างใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรป่าอย่างแท้จริง หรือกล่าวได้ว่าเยาวชนได้เรียนรู้จากการมีวิถีร่วมกัน
- การเข้ามาสนับสนุนขององค์กรพี่เลี้ยงสมาคมป่าชุมชนอีสานอย่างต่อเนื่องยาวนานและพัฒนาปรับใช้เทคนิคเครื่องมือการทำงานกับกลุ่มเยาวชน มีแนวทางร่วมกับชุมชนและเยาวชนในพื้นที่
- ความมุ่งมั่นตั้งใจที่มีแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ เป็นต้นแบบที่เยาวชนอยากปฏิบัติตาม
- กลุ่มเยาวชนรวมตัวกันชัดเจน มีตัวตนในชุมชน ทำงานร่วมกับชุมชน แต่ยังขาดการตัดสินใจด้วยตนเอง ยังไม่สามารถเริ่มทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ต้องให้พี่เลี้ยงคอยกระตุ้น จึงต้องอาศัยระยะเวลา การให้โอกาส และการส่งเสริมประสบการณ์ให้กับกลุ่มเยาวชนในการพัฒนาศักยภาพต่อไป

ต้นกล้ารักป่าหนองเยาะ

ชื่อ	นางสาวสมจิตร ทำทอง (กุก)
ตำแหน่ง	ประธานกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ
การศึกษา	คณะศึกษาศาสตร์ มจร.สุรินทร์
อาชีพ	นักศึกษาปีที่ 1

จากเด็กที่มาช่วยงานเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะอยู่หลังครัวคอยล้างจาน แต่เมื่อขาดคนช่วยจัดบันทึก กุกจึงได้เข้ามาช่วยงานในวงประชุม กว่า 3 ปีที่กุกเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะอย่างจริงจังด้วยคำชักชวนจากพี่เก้ ผู้กำกับประจำกองละครรักป่าหนองเยาะจึงเข้าที่เข้าทาง กุกบอกว่า “ที่รับหน้าที่เป็นคนดูแลน้องๆ เพราะจะมาฝึกแสดงละครตอนนี้อาจสู้ฝีมือไม่ค่อยได้แล้ว ไม่แก้ตัดยากแล้ว” กุกจึงอาสาช่วยดูแล ช่วยกำกับการแสดงแทน

แม่ คือแรงบันดาลใจในการเข้ามาทำกิจกรรมของกุก เพราะแม่หาอยู่หากินกับป่าผืนนี้มาตลอด จึงอยากช่วยดูแลรักษาและเมื่อไม่นานมานี้ครอบครัวของกุกก็ได้ย้ายมาสร้างบ้านหลังเล็กๆ หลังที่ทำการศูนย์นิเวศน์ป่าชุมชนหนองเยาะ เป็นอาสาสมัครมาดูแลเฝ้าศูนย์นิเวศน์ป่าชุมชนหนองเยาะ แม่พอจะไม่เห็นด้วยมากนัก แต่ทุกคนก็ยอมแพ้ให้กับความมุ่งมั่นตั้งใจของแม่ แม่จึงเป็นแบบอย่างของความเสียสละและความรักความห่วงใยในทรัพยากรของชุมชนซึ่งส่งต่อมายังกุกให้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชน การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้กลุ่มได้พัฒนาตนเองจากที่ไม่ค่อยกล้าพูดกล้าแสดงออก ก็สามารถพูดในที่สาธารณะเป็นตัวแทนของกลุ่มเยาวชนต้อนรับกลุ่ม/คณะต่างๆ ที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ป่าชุมชนหนองเยาะได้ มีทักษะกระบวนการคิดมากขึ้น และรักธรรมชาติ ความเป็นชุมชนท้องถิ่นของตนเองอย่างภาคภูมิใจ

แม้ในวันที่จะถึงช่วงเวลาที่ต้องออกไปเรียนต่อนอกชุมชนแล้ว แต่น้องกุกก็ไม่ได้ห่างจากกลุ่มเยาวชนยังคงกลับมาช่วยงานในช่วงที่มีโอกาส และช่วยพี่เก้สร้างแกนนำกลุ่มเยาวชนในรุ่นต่อไป

ชื่อ	เกษณี ช่อรัมย์ (เก้)
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่สมาคมป่าชุมชนอีสาน และพี่เลี้ยงกลุ่ม เยาวชนรักป่าหนองเยาะ
การศึกษา	ปวช.
อาชีพ	นักพัฒนาองค์กรภาคเอกชน
ความถนัด	กระบวนการละครสำหรับเด็ก

หลังจากเรียนจบทางการบัญชี แต่อาชีพแรกของพี่เก้กลับเป็นสาวโรงงานแถวสมุทรสาครซึ่งไม่ได้ตรงกับสิ่งที่จบมานัก จึงเริ่มค้นพบว่าไม่ใช่วิถีทางของตนเอง จึงออกมาหางานใหม่และจากการที่เคยเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) จึงมีพี่ๆ แนะนำให้ไปเริ่มทำงานกับสมาคมป่าชุมชนอีสานเมื่อกว่า 7 ปีที่ผ่านมา จากการมาช่วยงานในสำนักงาน งานเอกสารต่างๆ และมีโอกาสได้ลงพื้นที่สัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ผูกพันกับป่าชุมชนในพื้นที่ภาคอีสานหลายจังหวัด จึงเริ่มพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ ประกอบกับบุคลิกส่วนตัวที่เป็นคนสนุกสนานอยู่ในตัว เข้าใจธรรมชาติของเด็ก พี่ๆ ในสมาคมป่าชุมชนอีสานจึงให้เริ่มทำงานกับคณะกรรมการป่าชุมชนโนนใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนากระบวนการกลุ่มเยาวชนรักป่าโนนใหญ่ตั้งแต่เริ่มแรก กว่า 3 ปีที่คลุกคลีกับกลุ่มเยาวชนรักป่าโนนใหญ่ในการพัฒนากลุ่มเยาวชนด้วยกระบวนการละครจนสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา จึงเริ่มถอนตัวเพื่อมาช่วยพัฒนาพื้นที่อื่นต่อ “เรามองว่าชุมชนเขาช่วยตัวเองได้แล้ว ยืนด้วยตัวเองได้แล้ว กลุ่มเยาวชนก็โตขึ้นเป็นที่รู้จักและมีคนอื่นเข้ามาช่วยเพิ่มมากขึ้น เราจึงน่าจะถอนตัวเพื่อไปช่วยพื้นที่อื่นต่อได้แล้ว”

ป่าชุมชนหนองเยาะ จังหวัดสุรินทร์จึงเป็นพื้นที่ต่อมาที่พี่เก้ลงมาช่วยพัฒนากระบวนการกลุ่มเยาวชนอย่างจริงจังร่วมกับพี่โชติ เจ้าหน้าที่สมาคมป่าชุมชนอีสานอีกคนที่ลงมาตั้งหลักปักฐานที่ชุมชนแห่งนี้ “ลงมาช่วยพี่โชติเพราะพี่โชติต้องทำงานหลายอย่างมีหลายโครงการในชุมชน และก็อยากให้เด็กๆ ได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆ นอกจากการจัดค่ายเยาวชนกับสิ่งแวดล้อม จึงลงมาช่วยพัฒนากระบวนการกลุ่มเยาวชนผ่านกระบวนการละคร ที่นี้มีประวัติศาสตร์มานานและค่อนข้างจะเข้มข้นอยู่ในตัว จึงมีเรื่องราวให้ได้บอกเล่าได้อีกมาก” ด้วยพลังความเชื่อมั่นของประวัติศาสตร์ป่าชุมชนหนองเยาะที่ต้องได้รับการบอกเล่าถ่ายทอดไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา และความเชื่อส่วนตัวที่ว่าเราทุกคนต่างต้องมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน มิตรภาพจึงจะก่อเกิดกว่า 3 ปีที่ผ่านมาจึงได้ลงมาทำกิจกรรมกับเยาวชน ซึ่งทำตามธรรมชาติของเด็กๆ ค่อยเป็นค่อยไป เน้นการพูดคุยกัน แก้ไขปัญหาพร้อมกัน เพราะเป้าหมายหลักที่แท้จริงคือ เพื่อพัฒนากระบวนการคิดของเด็กๆ ให้เติบโต รู้จักชุมชนของตนเอง รักและภูมิใจในชุมชน เกิดภูมิคุ้มกันที่ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใดต่อไปก็ไม่ลืมชุมชน ความเป็นตัวตนของตัวเอง พี่เก้เชื่อมั่นว่า ณ วันใดวันหนึ่งเยาวชนเหล่านี้จะหวนกลับมาบ้านเกิดของเขาเอง กระบวนการที่ทำกิจกรรมกับเด็กๆ จึงเน้นให้เขาได้เรียนรู้ ได้ซึมซับชุมชนของเขาด้วยตัวของเขาเองเป็นหลัก “เราเป็นคนนอก ลึกๆ สิ่งที่เราทำได้จริงๆ คือเป็นแม่หลอมหนึ่งที่เด็กๆ เขาจะได้เรียนรู้ กลุ่มเยาวชนจะเข้มแข็งได้ชุมชนต้องจัดการตนเองด้วย เราเพียงช่วยให้เครื่องมือในการเรียนรู้”

เรื่องเล่าจากต้นกล้าแห่งป่าหนองเยาะ

ก้าวแรกแห่งการเปลี่ยน

สมจิตร ทำทอง

แสงแดดส่องลอดท้องฟ้าคลายความมืดมน เป็นสัญญาณบอกถึงการเริ่มต้นทำสิ่งใหม่ๆ ในชีวิต เสียงหมูนกเริ่มบินออกจากรัง ท่ามกลางบรรยากาศที่หนาวเย็นเต็มไปด้วยหมอกยามเช้า เสียงนาฬิกาปลุกประจำบ้านได้ดังขึ้นแล้ว

“ตื่นได้แล้ว สายแล้ว เตียวไปโรงเรียนไม่ทัน” เสียงแม่ที่ร้องเรียกให้ตื่นเพื่อเตรียมตัวไปโรงเรียน ชีวิตนักเรียนที่ต้องตื่นนอนแต่เช้า เพื่อไปโรงเรียน เรียนหนังสือ ใช้ความคิดในเรื่องที่ครูกำหนดให้เป็นชีวิตอยู่ในกรอบ ไม่เคยสนใจชุมชนตัวเอง ใครทำอะไรที่ไหน ไม่เคยเก็บมาคิดมาพิจารณาอะไรเลย คือเราคิดว่า “เรามาเรียนมีหน้าที่เรียน เรียนตามที่ครูกำหนดให้อย่างเดี๋ยวก็น่าจะเพียงพอแล้ว” จึงใช้ชีวิตในมุมมองแบบนี้เป็นเวลานานหลายปี

จนกระทั่งวันหนึ่งที่แม่ได้ชวนไปประชุมเครือข่ายป่าชุมชนในหมู่บ้าน ด้วยความเป็นคนไม่สนใจเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงบอกแม่ไปว่า “ไม่อยากจะไป ให้แม่ไปคนเดียว” แม่จึงบอกว่า “ไปดูก่อน ถ้าไม่พังก็น่าจะไปส่งแม่เฉยๆ ก็ได้” ด้วยความที่ปฏิเสธแม่ไม่ได้ ก็เลยต้องจำยอมไปกับแม่ พร้อมกับสีหน้าบูดบึ้ง ไม่พอใจ แต่หลังจากประชุมเสร็จกลับมาถึงบ้าน แม่ชวนไปหากับข้าว ด้วยความเป็นเด็กสมัยใหม่คุ้นชินกับของสะดวกซื้อจึงคิดว่ากับข้าวที่แม่จะพาไปหาต้องอยู่ในร้านค้า หรือตลาดแน่นอน

แม่ เดินนำหน้าไป มือซ้ายถือคูโบหนึ่ง (ถังน้ำ) มือขวาถือเสียม พอเดินไปถึงสี่แยกในหมู่บ้านที่ถ้าเลี้ยวขวาจะเข้าไปในตัวหมู่บ้าน เดินตรงไปเป็นตลาดร้านค้า ส่วนเลี้ยวซ้ายนั้นจะไปป่าชุมชนหนองเยาะ ในใจคิดว่าแม่ต้องพาเราเดินตรงไป หรือไม่ก็เลี้ยวขวาเท่านั้น แต่แล้วแม่ก็พาเราเลี้ยวซ้ายเข้าไปในป่าชุมชน ก้าวแรกที่เหยียบพื้นป่า แม่พูดว่า “ป่าแห่งนี้ เปรียบเสมือนตู้กับข้าวที่เลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน” ในขณะที่แม่พูดนั้นก็มองหาหน่อไม้ไปด้วย เมื่อเจอหน่อไม้กับข้าวของเราเย็นนี้ แม่จึงพูดต่อว่า “รู้ไหมว่า วิธีเก็บหน่อไม้เพื่อรักษาต้นหน่อไม้ไม่ให้ตาย ทำอย่างไร” ด้วยความไม่รู้จึงตอบไปว่า “มันไม่สำคัญ เก็บยังไงก็ไม่ตาย” แม่จึงพูดว่า “ไม่จริงหรอก ถ้าเราเก็บแบบรักษาต้น ต้นหน่อไม้นี้ก็จะออกหน่อมากขึ้น” จากนั้นแม่จึงได้อธิบายขยายความถึงวิธีการหาอยู่หากินในป่า

จากก้าวแรกที่ได้ไปหากับข้าวในป่าชุมชนครั้งนั้นกับแม่ จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจเข้ามาร่วมช่วยงานของเครือข่ายป่าชุมชนหนองเยาะ และเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์ป่าหนองเยาะในเวลาต่อมาจนทราบเท่าทุกวันนี้โดยชนน้องๆ เด็กและเยาวชนเข้ามาทำกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะได้เป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชนต่อไป

== == == == == == == ==

เรื่องเล่าของพ่อ...สั้นเกินไป

เกษณี ชี้อรัมย์

ปลายวันหนึ่ง ท้องฟ้าสีหม่น ๆ ครึ้มฟ้าครึ้มฝน อากาศร้อนอบอ้าว เสียงจ้อแจของเด็ก ๆ กำลังซอมนละคร วันนี้ผู้ใหญ่หลายคนจะมาดูละคร เด็ก ๆ จึงตั้งหน้าตั้งตาซอมนกันอย่างขะมักเขม้น ฉนั้นอดตื่นตื่นแทนไม่ได้ เพราะละครในวันนี้ตัวละครหลายคนยังมีชีวิต เรื่องจริงที่กำลังจะถูกฉายซ้ำขึ้นอีกครั้ง

“จะเอา จะเอา เธอรู้วันะยุคคาลิปตัส มันปลุกง่าย โตะเร็ว ชายได้ราชาดี ใครไม่เอาก็โง่แล้ว”

“ไม่เอา ไม่เอา รู้ไหมยุคคาลิปตัส มันทำให้ดินแห้ง ใบทกลงไปในน้ำ วัควายมากินบางที่ก็ตาย ปลุกในป่า เห็ดก็ไม่ออก น้ำก็แห้ง ยังไงพวกเราก็ไม่เอา”

“แล้วพวกเราจะทำอย่างไรดี”... นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของละครที่เด็ก ๆ ได้ถ่ายทอดออกมาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงหนึ่งของเหตุการณ์การต่อสู้

“เรื่องราวที่เกิดขึ้นมันตั้งหลายปี พวกพ่อต่อสู้เพื่อที่จะเอาป่ากลับคืนมาตั้งนาน ไม่รู้ว่าหมดข้าวไปกี่กระสอบ หมดเงินไปกี่บาท เดินทางเหนื่อยยากลำบาก ต้องไปนอนให้ยุงกัดที่กรุงเทพฯ ตั้งหลายครั้ง เข้าพบนายไม่รู้กี่คน ทำไมละครที่เล่นมันถึงสั้นนักล่ะ น่าจะเล่นให้มันนาน ๆ กว่านี้หน่อยนะ พ่อว่ามันสั้นไป น่าจะเล่นให้สมกับเวลาที่ต่อสู้อันยาวนาน ให้เห็นความทุกข์ยากของชาวบ้านกว่าจะได้ป่ากลับคืนมาจนถึงทุกวันนี้” พ่อสะอาต กุลชาติ บอกกับฉันและส่งสายตามาคาลัย ๆ จะเสียดายเรื่องราวที่ผ่านมา หลังจากที่ดูละครของเด็กจบลง

พ่อสะอาต กุลชาติ ประธานป่าชุมชนหนองเยาะ เป็นแกนนำรุ่นเก่าที่ต่อสู้เรื่องป่าชุมชนมาอย่างยาวนาน มีเพื่อนรักที่ร่วมต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่มาด้วยกัน คือ พ่อวงศ์ วันมงคล และพ่อเทือง เสมอดี คนรุ่นนี้หากเอาอายุรวมกันแล้วก็ตกไปหลายร้อยปี เพราะอายุแต่ละคนเกินครึ่งร้อยกันทั้งนั้น นับมีอกันไม่ถูกเลยที่เดียว ฉนั้นเรียกกันว่า ๓ ทหารเสือแห่งป่าหนองเยาะ คนเหล่านี้ต่างผ่านเรื่องราวอันโชกโชน เช่นเดียวกับป่าที่ถูกกระทำร้ายแสบจะฟื้นฟูกันไม่ไหว และบางครั้งแสบจะเอาชีวิตไม่รอด

“ตอนเกิดเรื่องใหม่ ๆ ตอนกลางคืนพ่อต้องออกไปนอนที่ทุ่งนา ต้องนอนให้ตัวเองราบเสมอกับคันนา เพราะจะได้ไม่มีใครเห็น บ้านหลังใหญ่โตก็นอนไม่ได้ ตอนนั้นถูกตามล่า มีคนมาขู่ว่าจะฆ่าถ้าหากยังอยู่กับเรื่องป่า” พ่อวงศ์ วันมงคล เล่าให้ฟังแทบทุกครั้งที่นั่งล้อมวงคุยกันเรื่องป่า บรรยากาศที่ผ่านมามีเหมือนเหตุการณ์เพิ่งเกิดขึ้น สำหรับฉัน ฟังเมื่อไหร่หัวใจก็เต้นแรงทุกครั้ง หัวใจมันพองโตเหมือนอยากจะมีส่วนร่วมในการต่อสู้ในครั้งนั้นจริง ๆ

“พ่อเป็นคนพูดไม่เก่ง ถ้ามีอะไรเจรจา พ่อสะอาต พ่อวงศ์ก็จะออกหน้าหมด ตอนนั้นพ่อเกาะติดอยู่ในพื้นที่ คอยส่งข้าวส่งน้ำให้พรรคพวกที่ขึ้นไปเรียกร้องกับทางรัฐที่กรุงเทพฯ คอยระดมอาหารการกินส่งไปเพื่อน ๆ” พ่อเทือง เสมอดี เล่าเสียงเบา ๆ เหมือนจะกลัวใครจะได้ยินเรื่องที่ตนเองทำผ่านมา

ป่าชุมชนหนองเยาะ มีพื้นที่จำนวน ๑,๕๒๗ ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติฝั่งขวาห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ ฝั่งซ้ายห้วยเสน ครอบคลุมพื้นที่ ๒ ตำบล คือ ต.ตาแดง ต.พระแก้ว อ.สังขะ จ.สุรินทร์ จากสถานการณ์ในอดีตไม่ว่าจะเป็นการสัมปทานป่าทำไม้หมอนรถไฟ การรุกพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจของชาวบ้าน

เช่น อ้อย มันสำปะหลัง จนราคาพืชดังกล่าวราคาตกลง ชาวบ้านจึงค่อย ๆ ปล่อยพื้นที่ป่าให้กลับมาฟื้นตัวขึ้น ป่ากำลังเริ่มกลับมา แต่องค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้(อป.) และกรมป่าไม้ กลับเปิดป่าให้มีการสัมปทานปลูกไม้ยูคาลิปตัส ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ป่าก็ถูกทำลาย ไม้ธรรมชาติถูกโคกกลบ พื้นดินถูกยกแปลงเพื่อปลูกต้นยูคาลิปตัส ป่าถูกรื้อลวดหนามกันเขตออกจากชุมชนแม้ว่าหลังคาบ้านกับยอดไม้แทบจะเป็นอันเดียวกัน

ชาวบ้านไม่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าได้ การหาอยู่หากิน วิธีชีวิตที่พึ่งพิงป่าแทบจะไม่ต้องพูดถึง เก็บเห็ด ๑ ดอกเสียค่าปรับ ๕๐๐ บาท หาของป่าถูกจับและดำเนินคดี ชาวบ้านเดือดร้อน ทุกคนจึงต้องลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิของตนเอง เอาป่ามาใช้ประโยชน์ให้เหมือนเดิม

“ประกาศ ประกาศ พ่อแม่พี่น้อง มีอันให้พี่น้องมาปลูกป่าช้อยกันเด้อ”

“เข้าชุดหลุมลึก ๆ กตแน่น ๆ เวลารดน้ำมันจะได้ไม่ล้ม”

“เปาะแปะ เปาะแปะ (เสียงฝน)”

“เฮ้..ฝนตกแล้วเด้อพี่น้อง ต้นไม้เขาใหญ่แล้ว”...ละครจบแล้ว

“พ่อ” แล้วเราจะต้องเล่นละครที่ตอนและใช้เวลานานเท่าไรถึงจะเท่ากับเวลาการต่อสู้ของพ่อแม่ได้

“เปาะแปะ ๆ” เสียงฝนตกลงมาแล้ว เสียงฟ้าร้องคำรามลั่นดังสนั่น เช่นเดียวกับเสียงหัวใจของฉันที่ตั้งกองอยู่ในใจรอคอยคำตอบจากใครสักคน....

== == == == == == == ==

กลุ่มเยาวชนรักป่าหนองเยาะ

ผู้ประสานงาน คุณเกษณี ชื่อรัมย์

ที่อยู่ สมาคมป่าชุมชนอีสาน 53/1 ถนนสระโบราณ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์ 08 7246 9782 E-mail : boonkae@hotmail.com